

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора технічних наук Павлікова В. В.
на дисертаційну роботу Букіна Олександра Володимировича "Багаточастотне когерентне радіозондування підповерхневого середовища", подану на здобуття вченого ступеня кандидата фізико-математичних наук за спеціальністю 01.04.03 – радіофізика

Актуальність теми дисертаційної роботи

Радіолокаційне підповерхнєве зондування застосовується для визначення підповерхневої структури ґрунту, а саме, його фізичної будови в розрізі по глибині та для виявлення розташованих в товщі ґрунту локальних об'єктів. Радіолокаційне підповерхнєве зондування знаходить своє застосування в різних галузях господарської діяльності та службах забезпечення безпеки життєдіяльності, таких як: інженерна геологія, гідрогеологія, екологія, ліквідація техногенних катастроф. Радіолокаційне підповерхнєве зондування є методом неруйнівного контролю, що дозволяє оперативно використовувати його в тих випадках, коли інші методи (наприклад, буріння) використовувати не доцільно з причини їх руйнівного впливу на об'єкт дослідження або ж з-за великої трудомісткості та собівартості.

Застосування методу підповерхневого радіозондування характеризується впливом на результат зондування частотної дисперсії діелектричної проникності ґрунту. Фізичні характеристики підповерхневої структури ґрунту в розрізі по глибині можуть виникати плавно (наприклад, зміна вологості ґрунту). Радіолокаційна контрастність розрізу по глибині в цьому випадку низька, що не дозволяє, використовуючи класичний, відеоімпульсний метод підповерхневого радіозондування визначати ці зміни.

Дисертація О. В. Букіна присвячена застосуванню багаточастотного когерентного підповерхневого радіозондування для оцінки підповерхневої структури ґрунту в умовах частотної дисперсії діелектричної проникності ґрунту та слабкою радіолокаційною контрастністю розрізу ґрунту по глибині. Враховуючи вище викладене, тема дисертаційної роботи є актуальною.

Дисертацію виконано на основі науково-дослідних робіт, які проводилися у відділі статистичної радіофізики ІРЕ ім. О. Я. Усикова НАН України в рамках держбюджетних тем, в яких здобувач був виконавцем.

Наукова новизна отриманих результатів

За результатами проведеної роботи здобувачем отримані наступні результати, що мають наукову новизну:

По-перше, вперше запропоновано методику використання фазової структури відбитих зондувальних сигналів для визначення підповерхневої структури ґрунту.

По-друге, здобувачем запропоновано та апробовано скориговану математичну модель електричних характеристик ґрунту, що враховує частотну дисперсію його діелектричної проникності.

По-третє, розроблено та експериментально перевірено новий ітераційний метод визначення фізичних характеристик підповерхневого середовища з фазової структури відбитого сигналу з використанням запропонованої моделі електричних параметрів ґрунту.

По-четверте, вперше, з використанням розроблених макетів георадарів метрового і дециметрового діапазонів частот, експериментально підтверджено можливість використання фазової структури відбитих сигналів для оцінки фізичних характеристик підповерхневої структури ґрунту і окремих об'єктів як штучного, так і природного походження.

Обґрунтованість і достовірність наукових результатів

Наукові положення дисертації, її висновки та рекомендації є наслідком ґрунтовного опрацювання та узагальнення результатів досліджень які проводилися у відділі статистичної радіофізики ІРЕ ім. О. Я. Усикова НАН України з 2004 по 2017 рр. в рамках держбюджетних тем: "Створення спеціалізованого георадара "Скануючий георадар" для виявлення в ґрунті на глибинах до 20 ... 30 м шарів, забруднених, зокрема, нафтопродуктами, пустот та інших утворень природного і антропогенного походження" (шифр "Геосфера-2") 2006 р. (номер держ. реєстрації Р.01.05.U005549); "Дубосарська ГЕС. Радіофізичне обстеження укосу греблі радіолокатором підповерхневого зондування "Скануючий георадар" (шифр

"Дністр") 2010 р. (номер держ. реєстрації 01.U004354); "Вивчення особливостей і розробка методів опису електромагнітних полів в природних неоднорідних середовищах з межами розділу стосовно завдань дистанційного зондування і радіолокації" (шифр "Сакура") 2011 р. (номер держ. реєстрації 01060011977); "Розробка нових моделей і методів вивчення тонкої структури електромагнітних полів в діапазонах частот від одиниць мегагерц до десятків гігагерц в природних, неоднорідних, анізотропних середовищах і поблизу поверхонь їх розділу для задач дистанційного зондування і радіолокації" (шифр "Теразонд") 2014 р. (номер держ. реєстрації 0111U010476); "Дослідження властивостей природних середовищ, їх поверхонь розподілу та структурних неоднорідностей методами дистанційного зондування і радіолокації" (шифр "Сенсорика") 2017 р. (номер держ. реєстрації 0115U002003).

Практичне значення результатів роботи

Практичне значення дисертаційної роботи О. В. Букіна полягає в тому, що отримані в ній теоретичні та експериментальні результати доцільно використовувати при розробці нових, перспективних методик підповерхневого радіозондування. Основні практичні результати полягають у наступному:

- Запропонований метод радіофізичного багаточастотного зондування підповерхневого середовища може бути використаний для діагностики структури ґрунту з залежною від частоти діелектричною проникністю і слабкою радіолокаційною контрастністю розрізу ґрунту.
- Залежність фазової структури відбитих зондуючих радіосигналів від фізичних характеристик ґрунту дозволяє удосконалити методи обробки цих сигналів.
- Запропонована математична модель електричних характеристик ґрунту служить вихідною моделлю при проведенні георадіолокаційних робіт в умовах частотної дисперсії діелектричної проникності ґрунту.
- Створені георадари метрового і дециметрового діапазонів, які призначені для багаточастотного зондування, можуть бути використані як основа для подальших розробок систем підповерхневого зондування.

Повнота викладення наукових і прикладних результатів дисертації

Основні результати за темою дисертаційної роботи опубліковано в 11 роботах, серед яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України та іноземному журналі, які входять до міжнародних наукометричних баз (Index Copernicus, Scopus, Google Scholar); 1 патент України на винахід, 3 тези доповідей у матеріалах міжнародних наукових конференцій, 2 статті, які додатково відображають наукові результати дисертації. Всі опубліковані роботи за змістом відповідають змісту дисертації. Зміст автореферату дисертації відповідає основним положенням дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація є завершеною роботою. Її обсяг, структура, зміст і оформлення повністю відповідають вимогам діючого законодавства України, що подаються до кандидатських дисертацій. Тематика дисертаційних досліджень відповідає паспорту спеціальності 01.04.03 – радіофізика.

Недоліки та зауваження

До недоліків дисертації можна віднести наступне.

У другому розділі, на рис. 2.2 наведено структурну схему багаточастотного радіолокатора зі ступінчастою зміною несучої частоти. З тексту дисертації не зрозуміло, чим обґрунтовано побудову приймального тракту радіолокатора на основі гомодинної схеми, а не супергетеродинної.

У третьому розділі, на рис. 3.15 назви деяких блоків ітераційного алгоритму не досить інформативні. Деякі графічні елементи алгоритму прийнято зображати по іншому.

У деяких рисунках, наприклад рис. 3.17, текст виконано дрібним шрифтом, що ускладнює їх розуміння.

Однак ці недоліки не мають суттєвого значення для загальної оцінки роботи

Загальні висновки

Дисертаційна робота Букіна Олександра Володимировича на тему "Багаточастотне когерентне радіозондування підповерхневого середовища" виконана на високому науковому рівні і задовольняє вимогам п.11 "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567. Представлені на захист результати обґрунтовані, вірогідні, мають наукову новизну та практичну значність. Автор роботи Букін О.В. заслуговує присудження наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук за спеціальністю 01.04.03 – радіофізика.

Офіційний опонент:

В.о. проректора з наукової роботи

Національного аерокосмічного університету

ім. М. С. Жуковського "Харківський авіаційний інститут"

доктор технічних наук, ст. науковий співробітник

В. В. Павліков

19.11.2018р.